[צווייטן טייל]

אין דער היים טרעף איך מײַנע צוויי קלענערע קינדער, נאָר וואָס געקומען פֿונעם חדר מיט אַ גדולה: דער רבי האָט זיי צעלאָזט פֿרײַ, אָנגעזאָגט זיי זאָלן שוין מער צו אים אין חדר אַרײַן נישט קומען.

-- וואָס איז שוין? -- זאָג איך -- איר האָט שוין עפּעס פֿאַרשטיפֿט אַ מעשׂה? זײַט זיך מודה, וואָרעם אָט גיב איך אײַך פּעטש ווי האָלץ!

-- מיר האָבן ניט פֿאַרשטיפֿט -- זאָגן זיי -- קיין שום מעשׂה. דער רבי האָט אונדז נאָר געזאָגט, אַז מיר זענען שוין ניט מער זײַנע תּלמידים און ער איז ניט אונדזער רבי. אויב מיר ווילן, זאָגט ער, לערנען, זאָל דער טאַטע אַליין זיך מטריח זײַן מיט אונדז קנעלן ... און דאָס שׂכר-לימוד, וואָס אים קומט, זאָל מען דאָס אַוועקשענקען אויף אָרעמע-לײַט ...

דאָס האָט מיר שוין אַזוי פֿאַרדראָסן, אַז איך האָב געכאַפּט דאָס שטעקל און בין אַרויסגעלאָפֿן אין דרויסן און האָב מיך געלאָזט גיין אין שטאָט אַרײַן זען, וואָס טוט זיך אויף דער וועלט, ווי אַזוי איז בײַ לײַטן. און אַזוי ווי איך גיי באַגעגן איך ווידער אַ מאָל מאיר בעל-מוח מיט אַ באַרעמעק האָלץ אויף די פּלייצעס.

-- וואָס איז דאָס? -- זאָג איך צו אים -- אַליין?

- אַליין, וואָס דען? -- מאַכט ער -- איך האָב דאָס קוים געקראָגן, אויסגעוויינט, אַצינד באַדאַרף מען נאָך גיין קריגן מעל און זיך באַקן ברויט. גוט דערלעבט. האַ? וואַרט צו אַ ביסל, דאָס איז נאָך גאָרניט; אָט וועט איר זען וואָס וועט נאָך זײַן! בלוט וועט רינען אין די גאַסן! בלוט! בלוט!

"אַ חקרן רעדט גאָר אַנדערע ווערטער, ער זאָגט גאָר נבֿיאות!" -- אַזוי טראַכט איך מיר און עס קריכט מיר אין קאָפּ אַרײַן אַלערליי אומעטיקע מחשבֿות און פֿאַרשטערן מיר די שׂמחה מיטן פֿאַרגעניגן פֿון די זיבעציק טויזנט קאַרבן, וואָס איך פֿאַרמאָג אַצינד. איך צעטרײַב די מחשבֿות ווי ווײַט מעגלעך, נאָר זיי הערן נישט אויף קריכן

אין קאָפּ אַרײַן, ווי זומער-פֿליגן -- און איך לאָז מיך גיין ווײַטער.

ה.

אויף דער גאַס דרייען זיך אַרום אונדזערע רויטע ייִדעלעך, אַלע שבתדיק אָנגעטאָן -- אַלע נײַע אויפֿגעקומענע נגידים, נאָר אַלע אָנגעברוגזטע, בלאָזן זיך ווי חתנס צד. דער עולם עפּעס שושקעט זיך, מען רעדט איינע אויפֿן אַנדער לשון-הרע.

-- געפֿעלט אײַך אַ ביסל אונדזער נײַער נגיד! -- מאַכט איינער צום אַנדערן און ווינקט אָן אַ זײַט.

-- פּסנו! -- מאַכט דער אַנדערער און איז אַזש גרין פֿאַר קנאה.

און בכדי מען זאָל זיך צעשלאָגן אַ ביסל די געדאַנקען, דערציילט איטלעכער באַזונדער אַן אַנדער אַנעקדאָט, ווי אַזוי דער שכן זײַנער איז געקומען אַהיים מיטן גאָלד, געכאַפּט דאָס ווײַב און געגאַנגען אַ טענצל, שיער ניט משוגע געוואָרן פֿאַר פֿרייד! דער אַנדערער דערציילט נאָך אַ שענערן אַנעקדאָט, ווי אַזוי זײַנער אַ באַקאַנטער, ער וויל ניט פֿורש-בשמו זײַן, איז געזעסן אַ גאַנצע נאַכט ביזן ווײַסן טאָג אַרײַן און האָט נישט אויפֿגעהערט צו ציילן נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל דאָס געלט, וואָס ער האָט געבראַכט אַהיים און ווי אַזוי ער שטעלט זיך אָפּ איטלעכס מאָל און טוט זיך אַ קניפּ בײַם לײַב און אַ זאָג צום ווײַב: שׂרה זיסל! ווי מיינסטו, איך שלאָף? ... דער גאַנצער עולם שיסט אויס כּלומרשט אַ געלעכטער, נאָר מען זעט, אַז סע איז פֿאַלש: עס לאַכט זיך עפּעס ניט אַזוי ווי עס דאַרף צו זײַן. איטלעכער פֿילט אַז עס גענדזלט אים עפּעס אינעווייניק, נאָר אַרויסזאָגן קאָן ער דאָס ניט.

-- געהערט אַ מעשׂה? -- רופֿט זיך אָן איינער אַ יונגער-מאַנטשיק מיט אַ זײַדענעם קאַשקעט און קראַצט זיך אונטערן קאָלנער -- שמעון אלי דער שוחט וויל ניט קוילען.

-- וואָס הייסט ער וויל ניט קוילען? -- מאַכט אַ ייִד אַ נגיד מיט אַ בײַכל, וואָס הענגט אים אַראָפּ און ער מוז דאָס האַלטן אונטערגעבונדן מיט אַ גאַרטל -- וואָס הייסט ער וויל ניט קוילען?

-- אָט דאָס הייסט! -- מאַכט דער יונגער-מאַן מיטן קאַשקעט -- ער איז שוין, זאָגט ער, אויס שוחט, ער פֿאַרמאָגט שוין איצט זײַנע דרײַסיק טויזנט קאַרבן און קוילעט נאָר פֿאַר זײַנט װעגן.

-- דו מאַכסט זיך נאַריש! -- זאָגט דער ייִד און ציט אַרויף דאָס בײַכל מיט ביידע הענט.

-- װי אַ ייִד איך בין! -- מאַכט דער יונגער-מאַן -- מײַן שװיגער האָט געשיקט צו אים דאָס מיידל מיט עופֿות, האָט ער אַרויסגעטריבן דאָס מיידל מיט די עופֿות.

-- דאָס איז נאָך בלאָטע! -- רופֿט זיך אָן אַן אויסגעדאַרט ייִדל, נעבעך אַ קראַנקער -- איך האָב מורא, מיר װעלן אַלע אויסגיין פֿאַר הונגער.

-- פֿאַר הונגער? װאָס איז פֿאַר אַ הונגער אויף אײַך?

-- װאָס הייסט װאָס איז? אַז די קצבֿים װילן ניט שעכטן, נישט געעפֿנט אפֿילו הײַנט די יאַטקעס.

-- גײט שוין גײט!

-- איך זאָל אַזוי האָבן הצלחה בחול אשר אפֿנה.

-- איר זאָגט קצבֿים? למאי בערע ברענבוך דער בעדער װיל נישט הייצן די באָד?

-- אַ נײַער נגיד אין שטאָט! בערע ברענבוך! כאַ-כאַ!

-- צװישן עולם װערט כּלומרשט אַ געלעכטער.

-- אַ שיינער געלעכטער! -- רופֿט זיך אָן פֿאַרבײַלויפֿנדיק אַ יונגער-מאַן מיט אַן איבערגעשראָקענעם פּנים -- לאַכט-לאַכט, אויסגעװאַקסן אַ געלעכטער אויפֿן פּופּיק! ... אַ שטאָט סאַמע נגידים!... נישט טאָן פֿון דאַנען אַהין! ... נישט צו קריגן אין ערגעץ אַ פֿור!... בעלי-עגלות װילן ניט פֿאָרן! ... אָט דאַרף איך פֿאָרן צום באַן װי אין לעבן אַרײַן, אָפּפֿירן אַ קינד צום דאָקטער ... כ'האָב מורא איך װעל מוזן גיין צו

פֿוס צום באַן.

-- צום באַן? -- טוט זיך איינער אַ זאָג פֿאַרבײַגייענדיק -- איך ווייס גאָר ניט צי עס גייט ערגעץ אַ באַן...

-- אַ משל! אַן עק הייסט דאָס! די וועלט האָט זיך אַוועקגעשטעלט?

-- זאָלט איר טאַקע וויסן!

מיט אַ פֿאַראומעטיקט האַרץ לאָז איך מיר גיין ווײַטער און האָרך אַלע מאָל אַלץ ערגערע בשׂורות, מאָדנע דיבורים, פֿאַרשיידענע מימרות, און זע פֿאַר זיך סצענעס, איינע טרויעריק מער פֿון דער אַנדערער. דאָ גייט אַ מוטער, ברעכט די הענט: די זייגערין האָט זי אַוועקגעוואָרפֿן, איבערגעלאָזט איר אַ ברעקעלע קינד אויף די הענט און זי ווייס ניט וואָס מען טוט! ... דאָרט לויפֿט אַ יונגער-מאַן טויט ווי דער טויט: דאָס ווײַב גייט בײַ אים צו קינד, און נישטאָ קיין אַקושערקע, כאָטש לייג זיך און שטאַרב! ... דאָ שטייט אַ ייִד פֿאַרווײנט. ס'איז בײַ אים געשטאָרבן הײַנטיקע נאַכט אַן אַלטער פֿאָטער און מען דאַרף אים באַהאַלטן; איז ניטאָ ווער עס זאָל באַהאַלטן. "וואָס איז? נו און חבֿרה-קדישא? אַז ס'איז נישטאָ קיין שמשים! קיינער וויל זיך ניט רירן פֿונעם אָרט!"... און דאָרט שטייט אַ ייִד פֿאַרזאָרגט: ער מאַכט הײַנט חתונה אַ שוועסטער, דאַרף שטעלן אַ חופּה, איז ניטאָ קיין כּלי-זמר, ניט קיין סאַרווערס, ניט קיין שמש, ניט קיין חזן -- אַ ריינער אומגליק!... און דאָ קלאָגט זיך איינער אויף דער פּאָסט: ער איז געגאַנגען אָפּנעמען זייער אַ נייטיקן בריוו פֿון זײַנעם אַ ברודער, איז נישטאָ קיין לעבעדיקער מענטש אויף דער פּאָסט! דער האַלט אין מיטן בויען זיך אַ דירה, האָבן אים די בעלי-מלאכות אַוועקגעוואָרפֿן אין מיטן דער אַרבעט; און יענער האָט אַ גרויסע פֿאַבריק, האָט ער זי געמוזט צומאַכן! הכּלל מען הערט נאָר צרות און צרות און צרות!

"רבֿ מאיר, כאָטש מען רופֿט אים בײַ אונדז 'בעל-מוח', איז אַ פּנים גאָר נישט אומגערעכט, וואָס ער זאָגט, אַז מיר זענען אַלע אויף צרות" -- אַזוי' טראַכט איך מיר און לאָז מיך גיין צו אים אַהיים, הערן וואָס וועט ער עפּעס זאָגן אויף ווײַטער, און אינעווייניק אונטערן לעפֿעלע

וויל איך ווי עפּעס זויגט מיך און נאָגט מיך, טאַקע גאָר ווי ווערעם עסן מיך ...

וו.

אַרײַנגעקומען צו מאיר בעל-מוח האָב איך אים געטראָפֿן גאַנץ שיין זיצן אויף אַ בענקל מיט אַ שטיוול אויף די קני און מיט אַ נאָדל-פֿאָדעם אין האַנט. די גרויסע, גרויע באָרד האָט ער צעלאָזט און דער ברייטער שטערן האָט אים געשוויצט.

-- וואָס טוט איר דאָס, רב מאיר? -- פֿרעג איך אים.

--וואָס זאָל איך טאָן? -- מאַכט ער מיט אַ זיפֿץ -- איר זעט דאָך וואָס איך טו, אַז אָך און ווי איז מיר! שיין אַזוי? האַ? זיך דערלעבט! נו, וואָס האָט איר געפּועלט מיט אײַער אויפֿטו? מיט אײַער 'חלוקה'? הײַנט איז אײַך בעסער ווי פֿריִער? זאָגט, שעמט זיך ניט! אַיאָ איר שווײַגט?

און ער לייגט אַוועק אויף אַ ווײַלע די אַרבעט און קוקט מיר גלײַך אין פּנים אַרײַן. איך שווײַג, וואָרעם איך האָב נישט וואָס צו זאָגן.

-- וואָס וועט זײַן פֿון דעם דער תּכלית, וואָלט איך וועלן וויסן? - מאַכט ער צו מיר ווײַטער און נעמט זיך צו דער אַרבעט - אַז מען קאָן קיין זאַך נישט קריגן פֿאַר געלט, הײַנט צו וועלכע שוואַרצע יאָר טויג אײַך דאָס געלט? איך האָב מורא מען זאָל ניט אָנהויבן זיך עסן איינס דאָס אַנדערע לעבעדיקערהייט. -- וואָס זשע איז די עצה, רב מאיר? אדרבה, איר זענט דאָך עפּעס אַ ייִד אַן אויפֿגעקלערטער, ווי זאָגט מען. אַ חקרן און אַ פֿילאָסאָף, גיט אַן עצה!

-- אַן עצה זאָגט איר? דערצו איז פֿאַראַן נאָר איין עצה.

-- דהינו?

דהינו, ס'זאָל זײַן אַזוי ווי ס'איז געווען ביז אַהער.

-- ווידער -- זאָג איך -- קבצנים און ווידער נגידים? איינעם גאָר דעם אַנדערן גאָרניט? ס'איז טאַקע אַ יושר?

עס קאָן אָבער אַנדערש ניט זײַן -- מאַכט ער און טוט זיך זײַן אַרבעט -- עס מוז אַזוי זײַן! כּל זמן מיר אַרבעטן איבער נויט, ווײַל מיר ווילן עסן; כּל זמן מיר האָרעווען צוליב דער קישקע אַליין און מיר האָבן פֿון אונדזער האָרעוואַניע שום הנאה ניט; כּל זמן האָרעוואַניע, אַרבעט קויפֿט זיך און פֿאַרקויפֿט זיך פֿאַר געלט -- מוז דאָס אַזוי זײַן, ווי ס'איז געווען ביז אַהער. אַז דער שוסטער קומט מיר נישט העלפֿן פֿאַרריכטן די שטיוול נאָר דערפֿאַר וואָס ער דאַרף שוין ניט מײַן געצאָלטס; אַז דער בעקער גיט אײַך נישט קיין בולקע נאָר דערפֿאַר וואָס ער דאַרף שוין ניט אײַער גריוונע ; אַז דער כּלי-זמר וויל נישט קומען אײַך משׂמח זײַן אויף אײַער חתונה פֿאַר גוט פֿרײַנדשאַפֿט אַליין; אַז דער מלמד וויל נישט לערנען מיט אײַערע קינדער פֿאַר ליבשאַפֿט אַליין; אַז די אַקושערקע וויל ניט קומען העלפֿן אײַער געווינערין און דער רופֿא וויל ניט גיין צו אײַער קראַנקן און דער שמש וויל ניט באַהאַלטן אײַער מת פֿאַר רחמנות אַליין -- הײַנט צו וואָס טויגט איר און צו וועלכע שוואַרצע יאָר לעבט איר אויף דער וועלט! וואָס איז דער חילוק צווישן אײַך און צווישן דער בהמה? אַ בהמה קלערט נאָר וועגן איר טרעלבוך און איר קלערט נאָר וועגן אײַער טרעלבוך; אַ בהמה האָט אין זינען נאָר זיך מיט איר פּאָמויניצע, און איר האָט אין זינען נאָר זיך מיט אײַער פּאָמויניצע. איר האָט געזען, אַז אַ בהמה זאָל העלפֿן דער אַנדער בהמה בשעת יענע דאַרף זיך קעלבן? איר האָט געזען אַ פֿערד זאָל העלפֿן דעם אַנדער פֿערד אויפֿשטיין בשעת יענע פֿערד האָט זיך ספּאָטיקעט און איז געפֿאַלן? איר האָט געזען, אַז אַ בהמה זאָל זיך זאָרגן פֿאַר דער וועלטס קעלבלעך? הײַנט זאָגט מיר, איך בעט אײַך, מײַן ליבער ייִד, וואָס איז מיט אײַך אַזוי דער ייִחוס? און וואָס זענט איר געווען אַזוי ברוגז, אַז איך האָב אײַך אַלעמען אָנגערופֿן מיטן נאָמען 'בהמות, פֿערד און קעלבלעך'?

און דער אַלטער רב מאיר האָט אַוועקגעלייגט דעם שטיוול און די גרויע באָרד האָט זיך בײַ אים צעלאָזט, און די אויגן האָבן אים געברענט און ער האָט אויסגעזען בײַ מיר עפּעס גאָר אַן אַנדער מענטש, גאָר נישט דער פּלאַטשיקער 'בעל-מוח' וואָס ביז אַהער, און איך האָב אים נישט געוואָלט איבערשלאָגן די רייד; מיר האָט זיך געוואָלט ער זאָל נאָך רעדן און רעדן. און ער רוט זיך אָפּ און רעדט

ווײַטער:

-- נו? אַיאָ איר שווײַגט? וואָרעם איר האָט ניט וואָס צו זאָגן. איר האָט געמיינט, אַז דערמיט וואָס אַלע רויטע ייִדעלעך וועלן ווערן אויסגעגלײַכט אין זייער פֿאַרמעגן וועט קומען אַ ישועה אויף דער וועלט? איר האָט געלעבט אין טעות: נישט אין דעם, נישט אינעם געלט שטעקט דאָס גאַנצע גליק פֿונעם מענטשן. אונדזער גליק ליגט אָט אָ דאָ (ער ווײַזט מיט דער האַנט אויפֿן האַרצן) און אָט אָ דאָ! (ער ווײַזט מיט דער האַנט אויפֿן שטערן). ווי זשע איז אָבער דער דין, אַז דאָ (ער ווײַזט מיטן פֿינגער אויפֿן שטערן) איז בײַ אונדז פֿאַראַן ווינציקלעך, און אָט אָ דאָ (ער באַווײַזט מיטן פֿינגער אויפֿן האַרצן) נאָך ווינציקער. וועט אונדז אָט דאָס (ער באַווײַזט מיט דער האַנט אויף דער קעשענע) נישט העלפֿן גאָרנישט. אדרבה, עס וועט אונדז נאָך אַ סך אַ סך קאַליע מאַכן! ס׳איז נאָך, פֿאַרשטייט איר מיך, צו פֿרי, אַז מיר זאָלן פֿאַרשטיין, אַז מיר זענען באַשאַפֿן געוואָרן נישט נאָר צוליב דעם טרעלבוך און נישט צוליב דער פּאָמויניצע אַליין, אַז מיר דאַרפֿן איינער צום אַנדערן נישט צוליב געלט, און העלפֿן איינס דאָס אַנדערע נישט פֿאַר געצאָלטס, נאָר מצד עפּעס אַנדערש, מצד רחמנות. ניין, ס׳איז נאָך ניט געקומען די צײַט! עס דאַרף נאָך לאַנג געדויערן ביז מיר אַלע זאָלן דאָס פֿאַרשטיין!... און ביז דעמאָלט מוז דאָס זײַן ווי ס׳איז געווען ביז אַהער, אַניט איז שלעכט, ביטער, ביטער ווי דער טויט, עס וועט זיך גיסן בלוט אין די גאַסן; אָט וועט איר זען, פֿאַרשרײַבט מײַנע ווערטער!

פּלוצלינג הערן מיר אַ רעש, אַ געשריי פֿון דרויסן. דער אַלטער לייגט אַוועק די אַרבעט און מיר לויפֿן אַרויס ביידע אויף דער גאַס זען וואָס טוט זיך דאָרטן.

ז.

דאָס וואָס מיר האָבן דערזען אין דרויסן לאָזט זיך ניט באַשרײַבן. אין מיטן גאַס איז געשטאַנען אַן אַלטע פֿרוי מיט אַ פֿולן קאָשיק מיט בולקעס און אַרום און אַרום מענטשן האָבן זי באַפֿאַלן, רײַסן בײַ איר די בולקעס פֿונעם קאָשיק און זי לאָזט ניט, באָרעט זיך און שרײַט:

-- טשעפּעט זיך אָפּ! לאָזט מיך! ס׳איז ניט אויף צו פֿאַרקויפֿן! איך פֿאַרקויף ניט!

-- איר פֿאַרקויפֿט ניט! גיט אונדז אַזוי!

-- ניט פֿון אײַערט וועגן אָפּגעבאַקט! פֿון מײַנע קינדערס וועגן! לאָזט מיך! ראַטעוועט! קאַראַול!

נאָר דער עולם הערט זי ווי האָמען דעם גראַגער; אין עטלעכע מינוט האָט מען די בולקעס אירע צענומען, זי האָט מען רעכט אויסגעהרגעט. און די פֿרוי, נעבעך, אַ צעבלוטיקטע, וויינט און שעלט מיט טויטע קללות, לייענט די תּוכחה.

-- געפֿעלן אײַך די רויטע ייִדלעך, די שיינע לײַט, די אויפֿגעקומענע גבֿירים אײַערע? -- מאַכט צו מיר מאיר בעל מוח מיט אַ ביטער געלעכטערל - אַזעלכע שטילע מענטשלעך געווען תּמיד, און פּלוצלינג געוואָרן גזלנים! און איבער וואָס? איבער אַ בולקע, כאַ-כאַ-כאַ!

דער ווינט, וואָס האָט צעבלאָזן די באָרד זײַנע אַלע זײַטן, צעטראָגט דעם געלעכטער און פֿון אַלע גאַסן זעען מיר רויטע ייִדלעך לויפֿן אַלץ אין איין זײַט אַרײַן, צום מאַרק, צו די יאַטקעס.

-- וואָס איז? וווּהין לויפֿט מען דאָס? -- כאַפּט מיר אָן איינעם פֿונעם מאַרק.

-- איר האָט גאָרניט געהערט -- מאַכט ער צו אונדז פֿאַרוווּנדערט -- סטײַטש, סע טוט זיך חושך, אַ געשלעג, אַ הריגה בײַ די יאַטקעס!

-- אַ געשלעג? אַ הריגה? איבער וואָס?

-- איבער פֿלייש.

-- איבער פֿלייש?

-- איבער פֿלייש. מען איז זיך צונויפֿגעקומען נאָך פֿלייש. האָבן די קצבֿים ניט געוואָלט עפֿענען די יאַטקעס, האָט איינער אַ בעל-הבית

אויפֿגעשלאָגן דעם שלאָס און געוואָלט אַליין נעמען פֿלייש, האָט אים דער קצבֿ געגעבן מיט אַ האַק איבערן קאָפּ, איז ער, זאָגט מען, געפֿאַלן טויט. האָבן זיך אָנגענומען פֿאַר אים די איבעריקע בעלי-בתּים און גענומען שלאָגן דעם קצבֿ. האָבן זיך אַרויסגעשטעלט די איבעריקע קצבֿים -- איז געוואָרן אַ געשלעג, אַ הריגה, זאָל גאָט '
watch over and save' shoymer-umatsl zayn!

מע זאָגט העכער צוויי מנינים מענטשן זענען געהרגעט אויף טויט.

נו ווער איז געווען גערעכט? וואָס האָב איך אייַך געזאָגט? -- מאַכט צו מיר רב מאיר בעל-מוח און מיר הייבן אָן גיין גיכער, און דער געפּילדער מיטן געשריי ווערט אַלע מאָל שטאַרקער און שרעקלעכער. און איך הער אַזעלכע קולות, וואָס כ'האָב נאָך קיין מאָל נישט געהערט; און איך דערזע אַזעלכע סצענעס, וואָס איך האָב קיינמאָל ניט געזען. דער מאַרק איז פֿאַרפּלייצט מיט רויטע יידלעך. אויף דער ערד ליגן אַ סך הרוגים, קאַטשען זיך אין בלוט. צווישן זיי מייַנע גוטע באַקאַנטע. דאָרט ליגט איינער אַ יונגער-מאַן אין אַ שיינער קאַפּאָטע מיט אַ בלייך פּנים, איך וואָלט געמעגט שווערן, אַז ס'איז שמעון אלי דער שוחט. אַ ביסל ווייַטער יענער גראָבער מיטן בייַכל, וואָס בייַם לעבן האָט ער דאָס געהאַלטן שטענדיק אונטערגעבונדן מיט אַ גאַרטל און נאָך אַ סך באַקאַנטע פּאַרשוינען. אייניקע זענען שוין אין גאַנצן טויט און אייניקע זשיפּען נאָך, און בלוט, בלוט אַרום און אַרום! דער אַלטער מייַנער שטורכעט מיך מיטן עלבויגן איך זאָל קוקן אַהינצו, ווייַטער, זען וואָס דאָרטן טוט זיך; ער רעדט עפּעס צו מיר, נאָר איך הער נישט וואָס; ער ווייַזט מיר עפּעס און איך ווייס נישט וואָס; איך זע נאָר זייַן ווייַסע באָרד, ווי זי שאָקלט זיך און דער ווינט צעבלאָזט אירע לאַנגע גרויע האָר. פֿונעם ריח פֿון בלוט -- מענטשן בלוט -- ווערט מיר נישט גוט אויף צו חלשן, דאָס האַרץ אָט אָט שפּרינגט דאָס מיר אַרויס; די פֿיס ווערן אונטערגעהאַקט, אָט אָט פֿאַל איך אום.

....

ח'.

אַז איך האָב מיך אויפֿגעכאַפּט, בין איך געלעגן אויף אַ בעטל און

דאַכט זיך ניט בײַ זיך אין דער היים. עפּעס נישט קיין קענטלעך אָרט און נישט קיין קענטלעכע פּאַרשוינען דרייען זיך אַרום; אַלע גייען אָנגעטאָן אין ווײַסן, ווי אין תּכריכים, מיט ווײַסע ספּאָדיקעס אויף די קעפּ. מתים! -- פֿליט מיר דורך אַ מחשבֿה אין קאָפּ און איך וויל זייער ויסן, ווּ בין איך אין דער וועלט? צי איך לעב צי איך בין געשטאָרבן? איך הייב אויף דעם קאָפּ, קוק מיך אַרום אויף אַלע זײַטן, איך טאַפּ מיך בײַ מײַן לײַב -- איך האָב נאָך אַלע חושים, אַ סימן אַז איך בין ניט געשטאָרבן. איך לעב, און אַ מאָדנע וואַרעמקייט פֿיל איך צעגיסן זיך איבער מײַן גאַנצן 'איך'. נאָר ווּ בין איך און ווי קום איך אַהער און וואָס איז מיט מיר -- דאָס קאָן איך ניט פֿאַרשטיין בשום אופֿן. איינער פֿון די פּאַרשוינען, אָנגעטאָן אין ווײַסן מיט אַ ווײַסן ספּאָדיק, דערזעט אַז איך ריר זיך, גייט ער צו מיר און בייגט זיך אָן איבער מײַן געלעגער.

-- ווּ בין איך?

-- פֿרעג איך אים. -- ששש ... -- מאַכט ער צו מיר -- דער דאָקטער הייסט ניט רעדן.

-- ווער זענט איר? -- פֿרעג איך אים ווײַטער.

ששש -- איך בין אַ פֿעלדשער. דער דאָקטער האָט געזאָגט, איר זאָלט ליגן רויִק, ניט רעדן אַ וואָרט.

ער גייט אַוועק און לאָזט מיך איבער אַליין. איך ברעך מיר דעם מוח, איך וויל מיך דערמאָנען ווי אַרום איך קום אַהער? וואָס איז געווען פֿריִער מיט מיר? -- און איך קאָן בשום אופֿן נישט דערמאָנען זיך. איך קאָן זיך אפֿילו נישט דערמאָנען ווער בין איך. איך האָב דאָס לחלוטין פֿאַרגעסן! -- פֿאַרגעסן ווער איך בין און וואָס איך בין און ווי אַזוי מען רופֿט מיך, איך פֿיל מיך עפּעס ווי נײַ געבאָרן. אָט אַזוי באַדאַרף זיך פֿילן אַ קינד בשעת עס ווערט געבאָרן אויף דער וועלט. עס גייען צו צו מיר אַלע מאָל נײַע פּאַרשוינען, בייגן זיך אָן איבער מיר, האַלטן מיך בײַם דופּק, קוקן מיר אין די אויגן אַרײַן. מען גיסט מיר אַלע מאָל מיט אַ לעפֿל אין מויל אַרײַן עפּעס פּריקרע זיסע און ביטערע זאַכן. ביסלעכווײַז פֿיל איך, ווי עס קומען מיר צו אַלע מאָל

פֿרישע כּוחות און די קאָפּ ווערט מיר וואָס ווײַטער לויטערער און לויטערער, איך הייב מיך אָן ביסלעכווײַז דערמאָנען ווער איך בין און פֿון וואַנען, און ווי אַזוי איך הייס, און איך הייב אָן צו פֿאַרשטיין, אַז איך בין ניט אין דער היים, אַז איך בין ערגעץ אין דער פֿרעמד, אַ פּנים אין שפּיטאָל ... איך בעט מען זאָל מיר שיקן אַהערצו מײַן ווײַב, מײַנע קינדער. ענטפֿערט מען מיר, אַז ניין, מען טאָר נאָך נישט, דער דאָקטער הייסט נישט. עס גייען אַוועק אַזוי עטלעכע טעג מיט עטלעכע נעכט. איך האָב קוים געפּועלט בײַם דאָקטער, ער זאָל אויף מיר רחמנות האָבן, אַרײַנלאָזן אַהערצו כאָטש אויף צוויי מינוט מײַן ווײַב מיט מײַנע קינדער. קוים געפּועלט בײַ אים, נאָר מיט אַ תּנאַי איך זאָל מיט איר פֿון קיין שום זאַך ניט רעדן. מײַן ווײַב קומט אַרײַן צו מיר מיט טרערן אין די אויגן. איך וויל מיט איר אָנהייבן רעדן, אויספֿרעגן, וואָס הערט זיך אין שטאָט און אויף דער וועלט, וווּ האַלט דאָס איצט 'נאָך דער חלוקה'? לאָזט מען מיך נישט רעדן. דער דאָקטער, זאָגט זיי, האָט אָנגעזאָגט, אַז 'דערפֿון' זאָל מען מיט מיר ניט רעדן און איך זאָל 'דערפֿון' גאָר אַפֿילו נישט קלערן. נאָר ווי קאָן איך 'דערפֿון' ניט קלערן, אַז נאָר 'דאָס' פּיקט מיר אין קאָפּ אַרײַן און נאָר וועגן 'דעם' זענען פֿול מײַנע מחשבֿות? ... מײַן ווײַב און מײַנע קינדער קומען שוין איצט צו מיר אַלע טאָג! באַקאַנטע לאָזט מען שוין צו מיר צו, וואָרעם איך קאָן שוין זיצן, שטייען און אַ ביסל אַרומגיין איבערן שטוב. איך קאָן שוין רעדן און מעג שוין רעדן פֿון וואָס איך וויל, נאָר נישט 'דערפֿון'! דאָס האָט דער דאָקטער אָנגעזאָגט טויזנט מאָל: 'hizoher vehishomer be careful'--איך זאָל נישט דערוועגן רעדן 'דערפֿון' אַ וואָרט!

דאַנקען גאָט -- מען האָט מיך שוין פֿונעם שפּיטאָל אויסגעשריבן און איך בין שוין אין דער היים. איך האָב געטראָפֿן אַלצדינג אויף דעם אייגענעם אָרט ווי געווען. אויך די מענטשן די אייגענע וואָס פֿריִער. אַפֿילו די דינסטמויד די אייגענע ווי דעמאָלט.

-- דו האָסט זי צוגענומען צוריק? -- זאָג איך צו מײַן ווײַב.

-- וועמען?

-- די מויד. דו האָסט דאָך זי דעמאָלט אָפּגעשאַפֿט.

מײַן װײַב קוקט אױף מיר שטאַרק פֿאַרװוּנדערט, נאָר איך בין מער פֿאַרװוּנדערט פֿון איר ...

פלוצלינג עפֿנט זיך די טיר און עס קומט אַרײַן נחמיה דער הינקעדיקער פּאַפּיראָסניק.

-- אפֿשר דאַרפֿט איר פּאַפּיראָסן? האָב איך פֿאַר אײַך אױסגעצײכנטע פּאַפּיראָסן! װאָלװל!

-- ביסט שױן װידער אַ פּאַפּיראָסניק? -- זאָג איך צו אים און איך בין זיך מודה, אַז איך בין פֿון דעם שטאַרק צופֿרידן. נאָר נחמיה קאָן מיר דערױף נישט ענטפֿערן, װײַל מײַן װײַב טרײַבט אים דורך מיט די פּאַפּיראָסן, און אײדער איך קוק מיך אַרום, קומט אַרײַן נחמן בער דער װאַסער-פֿירער און בעט מען זאָל אים געבן אױף יענעם חודש כאָטש אַ האַלבן קאַרב.

װאָס איז דאָס? -- זאָג איך צו אים און בין זיך פּשוט מחיה -- װי קומט איר בעטן אַ האַלבן קאַרבן? װוּ איז אײַער...

-- נישט צוליב מיר, צוליב דעם פֿערדל -- פֿערענטפֿערט ער זיך פֿאַר מיר -- איך דאַרף קױפֿן ה דעם פֿערדל, האָבער בין איך אײַך מוחל!

מײַן װײַב גיט אים אין דער גיך דאָס האַלבע קערבל און שטופּט אים אַרױס, ער זאָל מיט מיר קײן סך ניט רעדן.

אין דעם קומט אַרײַן די מױד און פֿרעגט, צי קאָן אַרײַנגײן אליק דער שנײַדער? און תּיכף נאָך איר קומט אַרײַן אליק אַלײן מיט די קאַסאָקע אױגן.

-- "ברוך הבא רב אליק -- רוף איך מיך אָן צו אים -- װאָס װעט איר זאָגן גוטס?

-- איך האָב געװאָלט -- זאָגט פֿאַר אים מײַן װײַב -- ער זאָל דיר אַראָפּנעמען אַ מאָס אױף אַ כאַלאַט.

און אליק דער שנײַדער כאַפּט אַראָפּ פֿונעם האַלדזן די לאַנגע מאָס

און מעסט מיר פֿון אַלע זײַטן. איך וויל אים אַ פֿרעג טאָן: וואָס הערט זיך מיט די פּופּציק טויזנט, מיט די נ׳ אלף רו״כּ? נאָר פֿון דער אויסגעריבענער קאַפּאָטע און פֿונעם בלאַסן פּנים זײַנעם פֿאַרשטיי איך, אַז ער איז ווײַט פֿון נ׳ אלף רו״כּ...

-- אַצינד - זאָגט מײַן ווײַב - וואָלט מען נאָך באַדאַרפֿן שיקן צו כלאַוונע דעם שוסטער, ער זאָל דיר אויפֿנייען אַ פּאָר שטעקשיך.

-- כלאַוונע איז נאָך אַ שוסטער? -- כאַפּט זיך אַרויס בײַ מיר פֿונעם מויל.

-- וואָס דען איז ער? אַ גובערנאַטאָר? -- מאַכט אליק דער שנײַדער און קוקט מיט די קאַסאָקע אויגן אויף דער סטעליע און מיינען מיינט ער מיך. איך רײַס מיך אין דרויסן אַרויס, איך וויל זיך זען מיט מײַן אַלטעטשקען, מיט מאיר בעל-מוח; נאָר ער, נאָר בעל-מוח קאָן מיר געבן צו פֿאַרשטיין, מיר קלאָר מאַכן וואָס טוט זיך ... מען לאָזט מיך אָבער נישט אַרויס פֿון שטוב אַ צײַט, אַ צײַט. און אַז דער דאָקטער איז געקומען, מיך רעכט באַטראַכט, אַז איך קאָן שוין גיין, האָט ער מיר אַרײַנגעזעצט אַ נײַע נשמה, איך האָב גענומען דאָס שטעקל און האָב זיך געלאָזט גיין.

-- וווּהין זשע ועסטו גיין? -- פֿרעגט מיך מײַן ווײַב.

-- איך רעכן זיך דורכגיין צו מאירן.

-- צו וואָסער מאירן?

-- צו מאיר בעל-מוח.

-- אַהאַ! זאָל ער זײַן ווײַט אָפּגעשיידט. ער איז שוין לאַנג אויף דער אמתער וועלט.

און ווי מײַן ווײַב האָט מיר אָנגעזאָגט די דאָזיקע ,׳tidings' אַזוי האָט זיך מיר אָפּגעריסן אין psure; spelled bsure האַרצן און איך בין צוגעפֿאַלן מיטן פּנים צום טיש און האָב מיך צעוויינט ווי אַ קליין קינד.

ווער וועט אַצינד מיר אויפֿדעקן דעם פֿאָרהאַנג? וועט מיר אַראָפּנעמען די מאַסקע. ווער וועט מיר עפֿענען די אויגן?

נאָר ער איינער האָט געוווּסט דאָס וואָס איך ווייס, און ער איינער איז געשטאָרבן, מיטגענומען דעם דאָזיקן סוד מיט זיך אין קבֿר אַרײַן!...

גלאָסאַר

אַרשין 'אַ רוסישע מאָס פֿון לענג, = 28"'

באַטלען חלומות 'אויסטײַטשן אַ חלום צום גוטן; רעדן נאַרישקייטן'

גריוונע [זע _גריווניע_ 'רוסישע מטבעה פֿון 10 קאָפּעקעס]

מײַאָנטעק: פֿון פּויליש; האָב-און-גוטס [שלום לוריאַ]

נאַפּשיקלאַד: פֿון פּויליש; געמיינט 'למשל' [שלום לוריאַ]

פּאָטעפֿאַלנאָסט: אומזיסט געזוכט און גענישטערט אין די רוסישע און אוקראַיִנישער ווערטערביקלהער. דאָס וואָרט "פּאָטעפֿאַלנאָסט" איז דאָרט ניט בענימצע. לויט סטוטשקאָווס _דער אוצר פֿון דער ייִדישער שפּראַך_ (ניו-יאָרק, 1950, ז' 667) קומט אויס, אַז עס ווערט געמיינט 'אומיווישער', 'שיפֿלעס', דורכפֿאַל', אָדער גאָר 'אַ מיסע מעשׂה'. [שהאַלאָם Lוריִאַ]

פּוטיקע, אַ '= אַ היפּאָטעק' [שלום לוריאַ]

רו"ק 'רובל קעסעף'

יומע-דעפּאַגרע 'פּרײַער טאָג'